

bronstijd, de Romeinse tijd en de middel-eeuwen. Van wolverwerking bijvoorbeeld wordt verteld hoe je moet spinnen met een spintol, wordt kort het principe van kaartweven en weven op een weefgetouw uitgelegd en wordt beschreven hoe je vilt kunt maken. Elk onderwerpje beslaat gemiddeld één pagina en de stukjes zijn dus zeer beknopt, maar geven wel een goed beeld.

Het laatste boekje bevat de beschrijving van 100.000 jaar eetcultuur. Er wordt een overzicht gegeven van de bereiding van voedsel van het paleolithicum tot en met de Romeinse tijd, met bij elke periode enkele recepten om zelf eens uit te proberen. Van eikelbrij tot saus voor zachtgekookte eieren. De laatste hoofdstukjes beschrijven de archeologische bronnen voor de studie van voeding in het verleden, waarbij men o.a. dieper ingaat op de lichamelijke kenmerken, die ontstaan wanneer men zich aan een bepaald dieet houdt.

De boekjes hebben alle drie zeker een grote educatieve waarde. Ze geven beknopt hun informatie weer en sporen de lezer daarmee aan over de verschillende onderwerpen eens wat meer te lezen.

Sabine Wolfram (ed.), *Jäger und Sammler der Alt- und Mittelsteinzeit*, Hanau, 1993, 16 blz., 17 afb. (z/w), ISBN 3-926011-24-6, prijs Dm 3,-

Sabine Wolfram (ed.), *Kleider machen Leute - Leute machen Kleider*, Hanau, 1994, 42 blz., 53 afb. (z/w), ISBN 3-926011-27-0, prijs Dm 5,-

Sabine Wolfram (ed.), *Essen und Trinken von der Steinzeit bis zu den Römern*, Hanau, 1996, 60 blz., 37 afb. (z/w), ISBN 3-926011-31-9, prijs Dm 8,-
(te bestellen bij Freilichtmuseum Oerlinghausen)

WERKPLAATS UIT DE IJSTIJD

In het kader van de tijdelijke tentoonstelling "Experimentelle Archäologie in Deutschland, Lokalteil Eiszeitwerkstatt" gaf het *Urgeschichtliches Museum Blaubeuren* een begeleidend boekje uit. Dit bevat bijdragen over diverse uitgevoerde experimenten met foto's en duidelijke informatie. Door alle schrijvers wordt steeds teruggegrepen op de archeologische context en de eventueel voorhanden zijnde etnografische informatie.

De volgende onderwerpen komen aan bod: het villen van dieren met stenen werktuigen, gebruikssporenanalyse, het maken van benen fluiten, het verkrijgen en behouden van natuurlijke kleurstoffen, ivoorbewerking, het bewerken van git, het maken van jong-paleolitische

sieraden, lederen kleding van begin tot eind, het maken van benen naalden, vuur maken, koken in huiden, hittewerking op stenen, het onderzoek naar post-depositionele processen in een experimentele vindplaats en een interpretatie van woonmogelijkheden in paleolitische grotten.

afb. 2 Experimentele vuursteenslagplaats

Hahn, Lauxmann, Scheer en Simon beschrijven hoe zij jaren geleden een experimentele werk-

plaats aanlegden in een bosrijke omgeving met de naam 'Der Spitze Stein'. De werkzaamheden die zij daar verrichtten waren onder andere het bekappen van vuursteen, het slachten van een haas, het snijden van hout en het koken in een huid op vuur. Alles werd door een of twee personen uitgevoerd en gedocumenteerd en slotte legde men vast waar alle "resten" lagen. Pas elf jaar later werd deze plek weer opgegraven door mensen met zo weinig mogelijk voorkennis, zodat zowel taphonomie, erosie, sedimentatieprocessen en interpretatie van invloed zijn op het onderzoek.

Hoewel men verwacht had, dat de artefacten slecht weinig in de grond verdwenen zouden zijn, bleek bij de eerste veldverkenning dat er maar erg weinig stukken aan de oppervlakte lagen. Men concludeerde dat de rest of weggespoeld moest zijn, of overgroeit of in de bodem getrapt moest zijn. Men moest het gebiedje dus opgraven. Bij het ter perse gaan van het boekje was de uitwerking van de resultaten nog niet geheel voltooid. Toch kunnen de eerste conclusies al getrokken worden: men ontdekte een duidelijk groot te kort aan documentatie van de experimenten, waarbij te weinig foto's werden gemaakt en de artefacten te onnauwkeurig werden ingetekend. Het is duidelijk dat sommige activiteiten over het

hoofd werden gezien en andere verkeerd werden geïnterpreteerd. Het haardje dat maar een paar uur had gebrand, werd echter wel herkend.

'Eiszeitwerkstatt' bevat interessante artikelen voor hen die wat serieuzer met experimentele archeologie bezig willen zijn. Het is te bestellen bij het museum zelf.

Anne Scheer (ed.) *Eiszeitwerkstatt. Experimentelle Archäologie*, Museumheft 2, Urgeschichtliches Museum Blaubeuren, 1995, 123 pg., 64 afb. (z/w). Prijs Dm 19,-

Te bestellen bij: Urgeschichtliches Museum Blaubeuren, Karlstrasse 21, D-89143 Blaubeuren. Tel. 00-49-7344-921030, Fax 00-49-7344-966936

Yvonne Keijsers

'CULTUUR EN SCHOOL' DE NOTITIE VAN HET MINISTERIE VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN

In september van 1996 is de notitie *Cultuur en School* van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, verschenen. Het doel van de notitie is een handreiking te bieden voor een versterking van de relatie cultuur en onderwijs (d.w.z. basisonderwijs en voortgezet onderwijs). Gedacht wordt aan samenwerking tussen scholen en culturele instellingen. In de notitie worden enkele voorbeelden van reeds bestaande projecten vermeld. Archeologische projecten ontbreken echter hierbij. De nota biedt wel diverse mogelijkheden om nieuwe projecten met allerlei archeologische en/of culturele instellingen voor scholen op te starten. Voor de toestandkoming van de notitie zijn een aantal culturele instellingen geconsulteerd. Voor wat betreft archeologie zijn dit: *Archeologisch Informatie Centrum* (A.I.C.), *Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* (R.O.B.), *Rijksdienst voor de Monumentenzorg* (R.d.M.Z.) en de *Vereniging voor Rijksgesubsidieerde Musea*.

Exemplaren van deze notitie kan men telefonisch of schriftelijk bestellen bij het Distributiecentrum Sdu/ DOP, onder vermelding van het ISB-nummer.

Adres: Distributiecentrum Sdu/DOP
Postbus 30405
2500 GK Den Haag
Tel. 070-3789783

Ministerie van O.C. en W., *Cultuur en school*, Sdu uitgeverij, 1996, 43 blz., I.S.B.N. 90 346 3334 9, prijs f 15,-.

José Deckers

ARCHEOLOGISCH JAARBOEK 1995

In november van het afgelopen jaar werd tijdens de Reuvensdagen, het jaarlijkse congres voor de archeologiebeoefenaren in Nederland, het eerste exemplaar van het archeologisch jaarboek 1995 uitgereikt. Het archeologisch jaarboek is een nieuw initiatief dat door de *Stichting voor de Nederlandse Archeologie* (SNA) in nauwe samenwerking met de *Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek* werd gerealiseerd. Theo Holleman, journalist voor onder ander NRC Handelsblad en de Gelderlander, heeft na diverse gesprekken gehouden te hebben een vlot en boeiend boekje geschreven over de huidige stand van de Nederlandse archeologie.

De reeks van boeken die in de komende jaren moet gaan verschijnen moeten een beeld gaan geven van de archeologiebedrijving in Nederland, zowel het 'bedrijf' en de resultaten als ook de methoden en technieken. In dit eerste jaarboek probeert Holleman zo goed mogelijk een introductie te geven op het gehele werkveld.

Het boek is op te delen in drie stukken. Als eerste de introductie in het vakgebied. Dit betreft onder andere de regeling rondom archeologische vondsten en veldonderzoek en het Verdrag van Malta en de uitwerking daarvan op de Nederlandse archeologiebeoefening. Het tweede deel richt zich vooral op de diverse onderzoeksprojecten zoals deze nu in Nederland worden uitgevoerd. Aan bod komt onder andere het archeologisch onderzoek bij de Betuweroute, het onderzoek naar een meso-/neolithisch vindplaats onder de A27 in de Flevopolder en 'Pioniers'-onderzoek naar de vroegste bewoning van Europa en de bewoning van zuidelijk Nederland gedurende de late ijzertijd en de Romeinse tijd. Ook buitenlands onderzoek in Egypte en Griekenland wordt belicht.

In het derde stuk van het boek wordt aandacht besteed aan technieken binnen het archeologisch onderzoek, zoals de diverse toepassingen van de computer en het hebben van een eigen WEB-site op Internet. Tevens wordt er gekeken naar de werkzaamheden van een stads-, een amateur- en een onderwaterarcheo-